

LR: dom 1999-06-07, mål nr Ö 2083-98 (ref)
KamR: dom 2000-06-13, mål nr 5136-1999 (ref)
RegR: protokoll 2000-09-22 - överklagandet återtaget.

D 1/98

1 Inledning

Kommerskollegium (KK) har beslutat att granska auktoriserade revisorn A-sons insatser som vald revisor i den s.k. B-koncernen. Ärendet har överlämnats till Revisorsnämnden (RN) som den 1 juli 1995 övertog KK:s ansvar för revisorsfrågor. Enligt övergångsbestämmelser till lagen (1995:528) om revisorer skall ärendet, såvitt avser bedömningen i sak, prövas enligt äldre bestämmelser, d.v.s. enligt förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer (revisorsförordningen). De disciplinära påföljder som enligt 23 § nämnda förordning kan komma i fråga är varning eller upphävande av auktorisationen.

2 Bakgrund

I juli 1990 försattes moderbolaget i koncernen, B AB (B), i konkurs och månaden därefter dotterbolaget, C AB (C). Ett stort antal av i koncernen ingående bolag och dessa närstående bolag, drygt 150 stycken, har häfter försatts i konkurs. På konkursförvaltarens begäran har omfattande utredningar gjorts av en fristående revisionsbyrå. Med anledning av vad som därvid framkommit har på begäran av företrädare för bolagen rapporter upprättats av ytterligare en revisionsbyrå. Koncernens verksamhet och konkurserna har vidare gett upphov till flera civilmål och brottmål.

A-son valdes till revisor i B och dess dotterbolag vid ordinarie bolagsstämma den 30 juni 1989 tillsammans med en annan auktoriserad revisor. Den senare hade sedan flera år tillbaka ensam varit vald revisor i bolagen och till dessa knutna intressebolag. Inledningsvis har detta ärende innefattat även sistnämnde revisors arbetsinsatser. Hans auktorisation har emellertid numera upphört och han omfattas inte längre av RN:s tillsyn. Någon bedömning av hans arbetsinsatser görs därför inte. RN har valt att koncentrera och begränsa sin prövning av A-sons åtgärder som vald revisor med utgångspunkt i vissa i utredningsmaterialet konstaterade särskilt väsentliga förhållanden i bolagen. RN:s bedömning avser uteslutande om A-son i sitt arbete iakttagit god revisionssed och är således inte avhängig frågor om företrädare för bolagen vidtagit åtgärder eller gjort sig skyldiga till försummelser av brottslig eller skadeståndsgrundande karaktär.

3 Allmänt om B-koncernens verksamhet

B utgjorde i princip ett holdingbolag, i stort sett utan egen verksamhet. Rörelsen bedrevs genom hel- och delägda bolag. Bs ändamål enligt bolagsordningen var att bedriva viss medicinsk verksamhet. En synnerligen betydande del av koncernens verksamhet bestod emellertid i realiteten av finansverksamhet med leasingstockar, fastigheter m.m. samt s.k. skalbolagsverksamhet. C utgjorde centrum för koncernens finansiella transaktioner. Under 1988 påbörjades transaktioner med leasingstockar i C. Transaktionerna innebar att C från förvärvade skalbolag inköpte leasingstockar och kort därefter sålde dem, i regel tillbaka till de finansbolag som ursprungligen sålt leasingstocken till skalbolaget. I vissa fall skedde även försäljningar till andra nyförvärvade skalbolag. Leasingstockarna användes i skalbolagen för

att genom räkningsenlig avskrivning skattemässigt eliminera de obeskattade vinstmedel som fanns i bolagen när de förvärvades. Detta medförde att stockarnas bokförda värde efter avskrivning väsentligt understeg deras verkliga värden. Priset vid Cs förvärv av leasingstockarna utgjordes i regel av deras bokförda värde i skalbolagen. Vid Cs kort därpå följande försäljning utgjordes priset av marknadsvärdet, varvid C tillgodogjorde sig mellanskillnaden som vinst efter avdrag för transaktionskostnader. Den totala omfattningen av transaktionerna var mycket stor. Ett av syftena bakom dessa var att väga upp kostnadskrävande satsningar i medicin- och sjukvårdssektorn och att skapa vinster i B koncernredovisning för att möjliggöra utdelningar och nyemissioner. Cs transaktioner med leasingstockar svarade år 1988 för 78 % och år 1989 för 77 % av B-koncernens redovisade omsättning och i praktiken för koncernens hela vinst. Till koncernen fanns även knutna intressebolag, den s.k. sidokoncernen. Sidokoncernen bestod av ett antal bolag/koncerner i vilka B direkt eller indirekt hade ett ägarintresse som inte översteg 50 % men i vilka övrigt aktieinnehav helt eller delvis kontrollerades av B närstående fysiska eller juridiska personer. Sedan man överfört skalbolagen till sidokoncernen och i årsredovisningarna för B och C nettoredovisat fordringar och skulder till de olika skalbolagen ansåg man sig kunna underlätta nedskrivning av aktieinnehaven respektive av de fordringar på skalbolag som uppstod till följd av transaktionerna.

Enligt den utredning som utförts på konkursförvaltarens uppdrag var B och C på obestånd senast i augusti 1989. Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning förelåg för B senast i juni 1989 och för C senast i december 1989. Orsaken till den stora diskrepansen mellan redovisad och verklig ställning var enligt utredningen att det förelåg ett mycket stort nedskrivningsbehov på redovisade fordringar på sidokoncernen som inte hade beaktats i redovisningen. Det konstateras även att bokföringen i B under hösten 1989 gjordes med stor eftersläpning. Någon ingående balans per den 1 januari 1989 var inte registrerad i huvudboken, kassaverifikationer fr.o.m. maj och leverantörsfakturer fr.o.m. juli var ännu inte registrerade, en stor del av verifikationerna hade konterats på obs- och felkonto utan efterföljande ombokning o.s.v.

4 1989 års aktieemissions- och konvertibelprospekt

På bolagsstämman i B den 30 juni 1989 beslutades att dels genomföra en nyemission av aktier, dels utge ett konverteringslån. Emissionerna skulle tillföra bolaget maximalt 25 mkr. Aktieemissionsprospekt och konvertibelprospekt upprättades med biträde av en bank. En väsentlig del av prospekten utgjordes av 1988 års årsredovisning och koncernredovisning som ger bilden av ett framgångsrikt företag. Som detta års viktigaste händelser anges att resultatet ökat med 105 %, att utdelning på aktierna för första gången föreslås och att koncernen kraftigt nysatsat inom samtliga affärsområden. Omsättningen uppges ha ökat från 29,5 mkr år 1987 till 216,7 mkr år 1988 och koncernens egna kapital anges till 53 mkr (moderbolaget 44,7 mkr). Att närmare 80 % av omsättningen och 90 % av resultatet härrör från finansverksamheten framgår inte. Information om skatteplaneringsupplägg och skalbolagsaffärer saknas. De relativt korta beskrivningar som finns om finansverksamheten ger närmast intrycket av att det till icke oväsentlig del är fråga om finansiering av medicinsk apparatur och verksamhet samt att verksamheten går in på corporate finance-området, d.v.s. står till tjänst med minoritetsinsatser, emissioner och börsintroduktioner, vilket i praktiken inte var fallet. Den drygt sjufaldigade omsättningen kommenteras inte på något meningsfullt sätt. I prospektet anges som väsentlig händelse i B t.o.m. den 29 augusti 1989 att förhandlingar pågår om utvidgning av dotterbolaget Cs fastighetsbestånd. I realiteten erlade B redan den 17 augusti 1989 handpenning med 1 mkr för ett fastighetsbestånd. Köpeskillingen var 105 mkr. Såvitt framkommit har någon aktie-marknadsinformation om detta inte utgått före tecknings- och likvidtidens utgång den 6 oktober 1989.

Granskningsberättelsen i prospektet är undertecknad i augusti 1989 av A-son och medrevisor. A-son har gjort en reservation med hänsyn till sin korta tid som vald revisor. I granskningsberättelsen har anförts:

"Vi har i egenskap av revisorer i B AB granskat föreliggande prospekt. Granskningen har utförts enligt god revisionssed.

Prospektet har upprättats enligt aktiebolagslagen.

A-son blev invald som revisor i B AB på ordinarie bolagsstämma 30 juni 1989 och har ej utfört revision enligt aktiebolagslagen å B AB för räkenskapsåren 1986, 1987 och 1988. Hans uttalande nedan baseras på av medrevisor utförd granskning.

Vi har inget att erinra mot styrelsens redogörelse för koncernens och moderbolagets utveckling och förhållanden i övrigt."

4.1 A-son har i yttrande till RN anfört bl.a. följande

A-son understryker att han i granskningsberättelsen gjort en tydlig reservation ägnad att klargöra för läsaren av prospektet att han inte reviderat räkenskapsåren 1986-88 och att hans uttalanden baseras på medrevisorns granskning. Själv granskade han att uppgifter som enligt ABL skall finnas med i ett prospekt också fanns med. Han gjorde vidare vissa stickprov av 1988 års balansräknings tillgångs- och skuldsida vilket inte gav honom anledning att ifrågasätta redovisningen. Han anser att verksamhetsbeskrivningen i prospektet visserligen kunde ha gjorts bättre och tydligare men framhåller att avsikten hösten 1989 var att skalbolagsverksamheten successivt skulle avvecklas för att helt upphöra under 1990. Han konstaterar att dotterbolagsförvärven fanns omnämnda i emissionsprospektet där det anges "Dotterbolaget C AB har förvärvat några bolag inom sin bransch." Han kände inte till att handpenning erlagts för ett fastighetsbestånd.

4.2 RN:s bedömning

Beslut om att genomföra en nyemission av aktier och att utge konvertibla skuldebrev hade fattats vid samma bolagsstämma som A-son valdes till revisor. En av hans första uppgifter i koncernen blev således att granska emissionsprospekt som upprättats per den 30 juni 1989.

De grundläggande bestämmelserna för utformning av prospekt finns i 4 och 5 kap. aktiebolagslagen (1975:1385)(ABL). För prospekt som riktar sig till en vidare krets, som i detta fall, finns vägledande rekommendation från Näringslivets Börskommitté (1986). En grundläggande strävan bör enligt Näringslivets Börskommitté vara att publicera alla uppgifter och bedömningar som kan antas väsentligt påverka marknadens värdering av bolaget.

En väsentlig del av B nyemissionsprospekt och informationsmaterialet för konvertibelemissionen utgjordes som nämnts av 1988 års årsredovisning och koncernredovisning. För tiden före 1989 hade A-son inte något revisionsuppdrag i B och kan inte klandras för de brister som förelåg i årsredovisningen och i revisionen avseende 1988. A-son har också gjort en reservation i granskningsberättelserna med hänvisning till sin korta tid som bolagets revisor. Han har emellertid undertecknat prospektens granskningsberättelser och har därigenom ådragit sig ett ansvar för att informationen i prospekten, såvitt kan bedömas på grundval av granskningsåtgärder i enlighet med god revisionssed, är rättvisande och korrekt.

Verksamheten i C har beskrivits i B-koncernens årsredovisning 1988. De beskrivningar som där lämnas ger en enligt RN:s mening vilseledande bild av Cs verksamhet. Någon betydelsefull komplettering eller korrigerande görs inte i prospekten. Den obefintliga informationen om verksamhetsgrenarnas ekonomiska fördelning och det faktum att praktiskt taget hela den redovisade "vinsten" år 1988 härrörde från en typ av finansverksamhet som var avsedd att vara tillfällig borde ha uppmärksamats av A-son och föranlett honom att vidta åtgärder. Av prospektet framgår vidare att förhandlingar pågått om fastighetsförvärv. I verkligheten hade B i augusti 1989 förvärvat ett betydande fastighetsbestånd. – A-son borde

ha agerat för att få reda på i vilken fas förhandlingarna befann sig och verkat för att korrekt information lämnades.

B-koncernen hade betydande mellanhavanden med sidokoncernen framförallt med de s.k. moderskalbolagen. Mot den bakgrunden borde A-son ha förvärvat sig om att reviderade årsredovisningar för år 1988 avseende dessa bolag verkligen förelåg och begärt att få införliva dem med sin egen arbetsdokumentation. Hade A-son gjort detta skulle han ha fått indikationer om de brister som förelåg beträffande bolagens bokföring vilket i sin tur borde ha föranlett honom att vidta ytterligare granskningsåtgärder. Som nu var fallet fanns (och finns) inte reviderade årsredovisningar för dessa bolag. Även redovisningen i själva B-koncernen uppvisade allvarliga brister under år 1989. Dessa måste anses ha varit av sådant slag att stor osäkerhet förelåg om huruvida samtliga väsentliga händelser i B till och med den 29 augusti 1989 redovisats i nyemissionsprospektet och om detta gjorts på ett korrekt sätt. A-son borde därför, även om prospektet endast innehöll siffermaterial avseende 1986, 1987 och 1988 års räkenskaper, ha gjort en reservation i granskningsberättelsen beträffande den bristfälliga redovisningen.

5 Årsredovisningen för år 1989 och några väsentliga förhållanden

Bs årsredovisning och koncernredovisning för år 1989 är avlämnad i april 1990. Koncernen utvisar en omsättning på 365 mkr, ett nettoresultat före skatter på 16,8 mkr och ett eget kapital på 105,3 mkr inklusive obeskattade reserver. Fordringar på och skulder till sidokoncernens s.k. moderskalbolag är i huvudsak nettoredovisade, d.v.s. kvittade. I koncernbalansräkningen redovisas bland övriga kortfristiga skulder 16,5 mkr medan de brutto uppgick till 142,6 mkr. Dessutom redovisas bland kundfordringar 33 mkr avseende försäljning av leasingstockar till bolag i sidokoncernen.

- I ärendet har framkommit att B i november 1989 ingick generell borgen för Cs samtliga förbindelser med Götabanken. C i sin tur ingick i december 1989 generell borgen för dotterbolaget Fastighets AB Ds (D) förbindelser. Detta innebar att B via C hade en obegränsad borgen för Ds skulder i Götabanken som per den 31 december 1989 uppgick till 118 mkr. B ingick vidare i december 1989 en borgen på 25 mkr för D i Götabanken. Cs aktier i D, bokfört värde 25 mkr, var pantsatta. I årsredovisningen för 1989 anges varken borgensförbindelserna i B och C eller den ställda panten.
- I en skrivelse från revisorerna i december 1989 till styrelsen och VD i B anger revisorerna att de vid en efterhandskontroll av 1988 års årsredovisning kunnat konstatera att dotterbolaget E AB (E) redovisats med för högt belopp (7 560 tkr) i koncernresultaträkningen och att den utdelning med 3 mkr som B erhållit från bolaget under 1988 var s.k. köpt utdelning varför moderbolaget skulle ha skrivit ner det bokförda värdet av aktierna i E med motsvarande belopp. De påtalar också att eftersom 1988 års årsredovisning var en integrerad del av nyemissionsprospektet innebar den felaktiga redovisningen att de som deltog i teckningen av nyemissionen och/eller tecknande av konvertibler gjort detta baserat på felaktigt beslutsunderlag. Revisorerna uppmanade ledningen att lämna korrekt information till berörda personer. Enligt revisorernas uppfattning var det inte tillräckligt att information gavs i delårsrapport. – Bolaget lämnade information genom att i delårsrapporten per den 31 augusti 1989, som publicerades i december samma år, ange följande: *"P.g.a. förändringar i förvärvet av E AB, som inträffat efter 1988 års redovisningspublicering, borde fjolårets resultat i koncernen redovisats lägre. Denna kostnad har i stället belastat 1989 års koncernresultat före bokslutsdispositioner och skatt med 7.560.000 kronor. Beloppet redovisas under avskrivningar."*

- Revisorerna har i september 1989 och april 1990 lämnat granskningskommentarer till styrelsen och VD. Det finns också ett slutligt PM till B styrelse och VD i juni 1990. Av dessa skrivelser framgår bl.a. att redovisningen i B släpade efter och att den även i övrigt uppvisade väsentliga brister.
- Revisionsberättelserna för år 1989 i B och C, som är undertecknade den 14 juni 1990, är rena så när som på att ställningstagande till vinstdispositionsförslaget hålls öppet i avvaktan på eventuella konsekvenser av att Cs deklARATIONER ifrågasatts av skattemyndigheterna.

5.1 A-son yttrande

De skriftliga påpekanden avseende redovisningen som framställts från revisorerna till styrelsen och VD i B liksom skrivelsen om fel i ÅR 1988 och i prospektet är så allvarliga att de bör bedömas som erinringar enligt 10:11 aktiebolagslagen. Anledning att anmärka i revisionsberättelsen fanns dock inte. Styrelsen hade hela tiden vidtagit förbättringsåtgärder beträffande bolagets administration och många av de fel i redovisningen som påtalats hade rättats till. B via Cs obegränsade borgen för Ds skulder borde ha redovisats. Likaså borde upplysningar ha lämnats i årsredovisningen om att aktierna i D var pantsatta. Att dessa brister inte upptäcktes vid revisionen berodde på ett rent misstag. Den granskning A-son gjorde av genomförda skalbolagstransaktioner gav honom inte anledning att ifrågasätta riktigheten i dessa. Den överenskomna ansvarsfördelningen mellan honom själv och medrevisorn innebär att han inte granskade fordringarna och skulderna mer än att konstatera att beloppen var korrekt återgivna från huvudbok. Medrevisorn bekräftade såsom revisor i sidokoncernen den nettoskuld C hade till de i denna koncern ingående bolagen. Cs VD bekräftade också att dessa bolag accepterade den kvittning av fordringar och skulder som utförts i Cs årsbokslut. VD kunde med den ställning han hade i dessa närstående bolag med stor trovärdighet uttala ett sådant accepterande av kvittning. Detta innebär att den fordran C hade på närstående bolag var säkerställd genom att Cs motsvarande skuld till närstående bolag hade accepterats vara kvittningsbar.

5.2 RN:s bedömning

B-koncernens verksamhet präglades under åren 1988 och 1989 av en avancerad och systematisk form av skatteplanering. Även om s.k. skalbolagsupplägg i många fall innebär utnyttjande av skattelag på ett sätt som strider mot lagstiftningens syften kan, att döma av de rättsliga prövningar som skett, skalbolagsaffärer generellt sett inte påstås vara olagliga. Det måste emellertid konstateras att skalbolagsupplägg och finansiella transaktioner i den omfattning som förekommit i B ställer särskilt stora krav på ordning, räkenskaper, beslutsunderlag, iakttagande av regler och formaliteter och inte minst på revisionen. Principerna om väsentlighet och relativ risk kräver i ett sådant fall särskild noggrannhet i fråga om granskning av redovisning, extern information, värdering av aktier och avräkningskonton samt iakttagande av skatte- och kapitalskyddsregler m.m.

Enligt RN:s uppfattning talar mycket för att de s.k. sidokoncernerna borde ha konsoliderats i B-koncernen d.v.s. ha tagits in i Bs koncernredovisning. Det är dock inte uteslutet att lag och rekommendationer har tolkats så att konsolidering kan underlåtas (jfr RR 01:91). Det måste emellertid framhållas att om god redovisningssed i övrigt iakttages skall underlåtenhet att konsolidera inte påverka redovisningen av koncernens egna kapital i ett fall som detta. Värderingen av intressebolagsaktier och interna avräkningar som måste göras och granskas med särskild omsorg skall rimligen leda fram till samma nettokapital som om konsolidering skett.

Fordringar på och skulder till sidokoncernens moderskalbolag är i huvudsak nettoredovisade (kvittade) utan invändningar från revisorerna. Detta innebär bl.a. att

mellanhavandena framträder med en betydligt lägre dignitet (nettoskuld ca 17 mkr) än vad de reellt har (bruttoskulder ca 143 mkr). Möjligheten att revisionsmässigt ta ställning till värderingen av tillgångar och skulder måste med hänsyn till de omständigheter som var för handen starkt ifrågasättas. Det står bl.a. klart att några årsredovisningar för sidokoncernens moderskalbolag inte upprättats vare sig för år 1988 eller år 1989 och att någon slutrevision avseende dessa bolag varken då eller senare har gjorts. A-son och medrevisorn hade träffat en överenskommelse om granskningsansvaret i B-gruppen. Överenskommelsen innebar bl.a. att medrevisorn skulle svara för revisionen av sidokoncernen. Enligt god revisionssed måste det ändå anses ha ankommit på A-son att övertyga sig om att avstämbara reviderade bokslut för år 1989 förelegat för de sidobolag med vilka B-koncernen haft väsentliga mellanhavanden. Härtill kommer att aktierna i D var pantsatta utan att detta angivits i årsredovisningen eller nämnts i revisionsberättelsen. Ej heller B/Cs obegränsade borgensförbindelse för Ds skulder (118 mkr) har redovisats eller kommenterats. Dessa brister borde ha upptäckts vid revisionen och påtalats.

Vad gäller revisionen av B-koncernen år 1989 finns viss skriftlig rapportering. Skrivelserna innehåller kritik mot redovisningen och styrelsens åtgärder som måste anses allvarlig. Det gäller bl.a. efterhandspåpekanden om att 1988 års årsredovisning och nyemissionsprospektet 1989 innehöll fel som påverkat investerarnas beslutsunderlag. RN ifrågasätter om inte delar av kritiken borde ha kommit till uttryck i revisionsberättelsen år 1989. I varje fall borde i skrivelserna till styrelsen ha angivits att de innehåller erinringar enligt 10 kap 11 § ABL.

6 RN:s sammanfattande bedömning

RN bedömer att de i ärendet ifrågasatta prospekten ger en missvisande bild av B-koncernens verksamhet. Detta och att det inte fanns reviderade årsredovisningar för år 1988 för bolag i sidokoncernen med vilka B-koncernen redovisade betydande mellanhavanden samt att redovisningen i B släpade efter borde A-son om han utfört sin granskning enligt god revisionssed ha upptäckt och reagerat mot. Mot bakgrund av syftet med ett prospekt och den betydelse detta har för att ge nuvarande och presumtiva aktieägare underlag för bedömningen av den framtida avkastning och risk som är förknippad med en investering bedömer RN A-sons avsteg från god revisionssed som allvarligt.

A-son borde vid revisionen av årsredovisningen år 1989 ha kontrollerat att det fanns reviderade bokslut för bolagen i sidokoncernen. Han borde vidare ha noterat och reagerat mot att uppgifter om borgensförbindelser och pantsatta aktier inte fanns med i årsredovisningen. Slutligen skulle han ha markerat allvaret i de skrivelser som lämnats till styrelsen och VD i B genom att ange att de innehöll erinringar enligt 10 kap. 11 § ABL.

Sammantaget bedömer RN att A-son i flera avseenden åsidosatt sina plikter som revisor vid utförandet av sitt revisionsuppdrag i B-koncernen 1989.

Med stöd av 23 § andra stycket revisorsförordningen meddelar RN A-son varning.

Ärendet har avgjorts av RN:s ordförande Lennart Grufberg samt ledamöterna Stig von Bahr, Siv Björs, Elisabet Fura-Sandström, Margit Knutson, Jan-Erik Moreau, Eva-Britt Nordhall, Per Thorell och Gunnar Widhagen. Vid den slutliga handläggningen har i övrigt närvarit avdelningsdirektören Carina Bergman Marcus, föredragande.

Länsrätten i Stockholms län, rotel 111

Dom 1999-06-07 i mål nr Ö 2083-98

Revisorsnämnden har den 27 januari 1998 (ärende D 1/98) beslutat att meddela auktoriserade revisorn A-son varning.

A-son har överklagat Revisorsnämndens beslut och i överklagandet yrkat att varningen skall undanröjas. Till stöd för sin talan har han anfört bl.a. följande.

Fram till mitten av 1989 hade bolaget endast en revisor men i samband med planer på ytterligare expansion blev han, tillsammans med den andre revisorn, vald som revisor vid den ordinarie bolagsstämman i juni 1989. Efter semestermånaden och innan den formella revisionen av bolaget hade planerats fick han anledning att som bolagets revisor granska ett emissionsprospekt som upprättats efter beslut vid den bolagsstämma där han valts till revisor. Det var ett uppdrag han med aktiebolagsrättslig automatik måste åtaga sig, även om han vid denna tidpunkt hade begränsad kunskap om A-bolagskoncernen. Av denna anledning framstod det som viktigt för honom att så småningom på olika sätt i granskningsberättelsen markera att han inte reviderat räkenskapsåren 1986–1988 och att hans uttalanden baserades på av den andre revisorn utförd granskning. I början av augusti 1989 kontaktades han således av bolaget för att diskutera den granskning av prospektet som de valda revisorerna skulle utföra. Vid detta möte blev han informerad om att Svenska Handelsbanken skulle ansvara för utformningen av prospektet och att 1988 års fastställda årsredovisning skulle utgöra en integrerad del av prospektet. Enligt överenskommelse mellan honom och den andre revisorn åtog han sig att granska att i prospektet intagna sifferuppgifter var korrekt återgivna. Dessa sifferuppgifter baserade sig i huvudsak på tidigare reviderade årsredovisningar. Med den utformning prospektet fått, där 1988 års årsredovisning utgjorde en självständig del, reviderad i sin helhet av den andre revisorn ensam, skulle han enligt överenskommelse med den andre revisorn, inte utföra någon ny granskning av varken 1988 års årsredovisning eller data hämtade ur tidigare årsredovisningar utöver den begränsade informationsinsamling som samtal med tidigare års revisorer innebär. Han åtog sig också att granska att uppgifter som enligt aktiebolagslagen skall finnas med i ett prospekt också fanns med.

I konkursutredningen avseende A-bolag AB antyds att utvecklingen under 1989 inte tillräckligt beskrivits såsom t.ex. förvärv av bolag,, förekomst av skattetvist, lämnande av säkerhet och likviditetsläget. Hans kommentar till detta är att företagsförvärven finns omnämnda, om än inte i detalj, såsom "Dotterbolaget B-bolag AB har förvärvat några företag inom sin bransch". Den löpande granskningen av A-bolagskoncernen igångsattes i början av september 1989 och resultatet av denna granskning, blev en revisionsrapport daterad den 19 september 1989 där revisorerna redogjorde för ett antal iakttagelser. Vidare ansåg han, baserat på den kunskap han erhållit om förhållandena i A-bolagskoncernen, att en efterföljande granskning, av koncernbokslutet 1988 var nödvändig. Efter granskningen framfördes revisorernas synpunkter till företagsledningen först muntligt och sedan skriftligt i brev till styrelsen den 18 december 1989. Detta fick till följd att i delårsrapporten intogs en formulering avseende behandlingen av D-bolag AB:s resultat i 1988 års årsredovisning. Av skrivelsen framgår att revisorerna inte var nöjda med informationen till nyemissionstecknarna och konvertibeltecknarna. De föreslog därför att styrelsen skulle överväga att tillskriva samtliga personer som deltagit i teckning av aktier och konvertibler för att ge dem full information och möjlighet att återta sin teckning, samt framhöll att det inte var tillräckligt att endast omnämna felaktigheterna i delårsrapporten.

I ett av Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) upprättat förslag till rekommendation om granskning av prospekt behandlas vad som ankommer på revisor beträffande räkenskapsinformation för tidigare år som granskats av annan revisor. Det sägs där att det är lämpligt att information om granskningen av tidigare års bokslut inhämtas från föregående revisor. Det är alltså uttryckligen inte förutsatt att man som nytillträdd revisor skall göra en egen självständig revision av de tidigare åren utan god sed innebär att man med den föregående revisorn diskuterar resultatet av den granskning han företagit. Man skall dock som revisor självständigt bedöma huruvida kravet på jämförbarhet beträffande den ekonomiska redovisningen i prospektet kan anses vara tillgodosett. Detta antyder en nivå på granskningen som är väsentligt lägre än den som följer av en full revision och även av en begränsad substansgranskning. Han har i detta avseende helt följt denna rekommendation.

Vad avser redovisningen av sidokoncernen har konkursboet vitsordat att saldona på balansdagen är korrekta, varför någon kontroll av reviderade bokslut för 1989 avseende sidokoncernen inte hade gett något annat resultat. Beträffande borgensförbindelse och pantsatta aktier medger A-son att vid revisionen inte upptäckts att borgensförbindelse och pantsatta aktier inte fanns med i årsredovisningen. Detta var ett misstag och borde ha upptäckts enligt den revisionsmetodik som användes. Mistaget är dock inget avsteg från god revisionssed och kan inte ensamt ge underlag för en varning.

Sammanfattningsvis vill A-son framhålla att han inte anser att hans granskning av prospektet och hans granskningsberättelse, revision av årsredovisning 1989 samt att inte ange att skrivningen till styrelse och VD var erinran enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen kan anses vara avsteg från god revisionssed. Han anser inte heller att mistaget avseende borgensförbindelse och pantsatta aktier kan vara sådant att det kan medföra varning.

Revisorsnämnden har bestritt bifall till överklagandet och anfört bl.a. följande.

A-son har genom att underteckna granskningsberättelsen ådragit sig ett ansvar för informationen i prospektet. Han skulle inte ha låtit sig väljas till revisor i koncernen om han ansett sig sakna förutsättningar att i alla delar fullfölja uppdraget enligt god revisionssed. Revisorsnämnden har i sitt beslut inte hävdats att A-son borde ha gjort en egen revision. En annan sak är att han skulle ha förvissat sig om att reviderade årsredovisningar för år 1988 fanns och begärt att få införliva dem med sin egen arbetsdokumentation. Tillgång till reviderade årsredovisningar torde för övrigt vara en förutsättning för en meningsfull diskussion med den föregående revisorn om resultatet av dennes granskning. Om A-son kontrollerat om det fanns avstämbara reviderade bokslut för de sidobolag med vilka A-bolagskoncernen redovisade betydande mellanhavanden hade han fått kännedom om att några årsredovisningar för stora delar av sidokoncernen, däribland de s.k. moderskalbolagen, inte kunnat upprättas och att några slutrevisioner avseende dessa bolag inte gjorts. Detta skulle i sin tur ha lett honom till att kräva antingen att dessa åtgärder vidtogs eller att det i granskningsberättelsen avseende prospektet respektive i revisionsberättelsen för år 1989 påtalades att avstämbara reviderade bokslut inte förelåg.

A-son har vid sin revision förbiset att det i årsredovisningen år 1989 saknades information om borgensförbindelserna i A-bolag AB och B-bolag AB samt att aktierna i C-bolag AB var pantsatta. Det har varit fråga om så väsentlig information att det framstår som sannolikt att enkom dessa förbiseenden skulle ha föranlett disciplinär åtgärd.

Revisorsnämnden har i sitt beslut ifrågasatt om inte delar av den kritik som A-son framfört i sina skrivelser till styrelsen och VD borde ha kommit till uttryck i revisionsberättelsen, d.v.s. om inte kritiken borde ha kommit en vidare krets än bolaget självt till del. I varje fall borde allvaret ha markerats genom att det i skrivelserna angavs att de innehöll erinringar. Då skulle risken för att någon styrelseledamot inte skulle ha insett allvaret i skrivelserna ha minimerats och styrelsen skulle dessutom enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen ha varit skyldig att bevara handlingarna på ett betryggande sätt. Underlåtelsen att i skrivelserna till styrelsen ange att de innehöll erinringar är allvarlig och utgör ett avsteg från god revisionssed.

Länsrätten har den 20 maj 1999 på A-sons begäran hållit muntlig förhandling, i målet.

Länsrätten har avslagit överklagandet. Som skäl har anförts bl.a. följande.

Enligt 23 § andra stycket förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer får om revisor åsidosätter de plikter, som åvilar honom, varning, meddelas honom.

Enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen (1975:1385) i dess lydelse ifrågavarande år skall erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktör antecknas i protokoll eller annan handling som skall överlämnas till styrelsen och av denna bevaras på betryggande sätt.

Av FAR:s rekommendationer för revisionsprocessen skall revisorn, när han avger en skrivelse som han anser vara en erinran enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen, hänvisa direkt till paragrafen. Detta bör helst ske i inledningen till skrivelsen.

Av den skriftliga utredningen i målet framgår bl.a. följande.

Enligt bolagsordningen var A-bolag AB ändamål att bedriva viss medicinsk verksamhet. Rörelsen bedrevs genom hel- och delägda bolag,. En synnerligen betydande del av A-bolagkoncernens verksamhet bestod emellertid i verkligheten av finansverksamhet med leasingstockar, fastigheter m.m. samt s.k. skalbolagsverksamhet. A-bolag AB dotterbolag B-bolag AB utgjorde centrum för koncernens finansiella transaktioner. Under 1988 inköpte B-bolag AB leasingstockar från förvärvade skalbolag och sålde kort därefter tillbaka dem till de finansbolag som ursprungligen sålt leasingstockarna till skalbolagen eller till andra nyförvärvade skalbolag. Leasingstockarna användes för att genom räkenskapsenlig avskrivning skattemässigt eliminera de obeskattade vinstmedel som fanns i skalbolagen när dessa förvärvades. B-bolag AB förvärvade sedan leasingstockarna för ett pris motsvarande deras bokförda värde i skalbolagen. Kort därefter sålde B-bolag AB leasingstockarna för ett pris motsvarande marknadsvärdet och tillgodogjorde sig mellanskillnaden som vinst efter avdrag för transaktionskostnader. B-bolag AB:s transaktioner med leasingstockar svarade år 1988 för 78 procent och år 1989 för 77 procent av A-bolagkoncernens redovisade omsättning och i praktiken för koncernens hela vinst. Till koncernen fanns även knutna intressebolag, den s.k. sidokoncernen. Sidokoncernen bestod av ett antal bolag/koncerner i vilka A-bolag AB direkt eller indirekt hade ett ägarintresse som inte översteg 50 procent men i vilka övrigt aktieinnehav helt eller delvis kontrollerades av A-bolag AB närstående fysiska eller juridiska personer.

På bolagsstämma i A-bolag AB den 30 juni 1989 valdes A-son till revisor i bolaget. Bolagets tidigare revisor, C-son, skulle kvarstå som medrevisor. Vid samma bolagsstämma beslutades vidare att dels genomföra en nyemission av aktier, dels utge ett konverteringslån. Emissionerna skulle tillföra bolaget maximalt 25 mkr. Prospekt över emissionerna upprättades med biträde av en bank. En väsentlig del av prospektet utgjordes av 1988 års årsredovisning och koncernredovisning som ger bilden av ett framgångsrikt företag. Som 1998 års viktigaste händelser anses att resultatet ökat med 105 procent, att utdelning på aktierna för första gången föreslås och att koncernen nysatsat kraftigt inom samtliga affärsområden. Omsättningen uppges ha ökat från 29,5 mkr år 1987 till 216,6 mkr år 1988 och koncernens egna kapital anges till 53 mkr. Att närmare 80 procent av omsättningen och 90 procent av resultatet härrör från finansverksamheten framgår inte. Vidare saknas information om skatteplaneringsupplägg och skalbolagsaffärer. I prospektet anges som väsentlig händelse i A-bolag AB t.o.m. den 29 augusti 1989 att förhandlingar pågår om utvidgning av dotterbolaget B-bolag AB:s fastighetsbestånd. A-bolag AB erlade dock redan den 17 augusti 1989 handpenning med 1 mkr för ett fastighetsbestånd. Köpeskillingen var 105 mkr. Såvitt framkommit har någon aktiemarknadsinformation om detta inte utgått före tecknings- och likvidtidens utgång den 6 oktober 1989. Granskningsberättelsen i prospektet är undertecknad i augusti 1989 av A-son och medrevisorn. Några erinringar mot prospektet anfördes inte. A-son har i en reservation uppgett att hans uttalande baseras på av medrevisorn utförd granskning av räkenskapsåren 1986–1988.

A-bolag AB årsredovisning och koncernredovisning för år 1989 avlämnades i april 1990. Årsredovisningen utvisar en omsättning i koncernen på 365 mkr, ett nettoresultat före skatter på 16,8 mkr och ett eget kapital på 105 mkr inklusive obeskattade reserver. Fordringar på och skulder till sidokoncernens s.k. moderskalbolag är i huvudsak nettoredovisade, d.v.s. kvittade. I koncernbalansräkningen redovisas bland övriga kortfristiga skulder 16,5 mkr medan de brutto uppgick till 142,6 mkr. Dessutom redovisas bland kundfordringarna 33 mkr avseende försäljning av leasingstockar till bolag i sidokoncernen. I november 1989 ingick A-bolag AB generell borgen för B-bolag AB:s samtliga förbindelser med Götabanken. B-bolag AB i sin tur ingick i december 1989 generell borgen för dotterbolaget C-bolag AB:s förbindelser. Detta innebar att A-bolag AB via B-bolag AB hade en obegränsad borgen för C-

bolag AB:s skulder i Götabanken som per den 31 december 1989 uppgick till 118 mkr. A-bolag AB ingick vidare i december 1989 en borgen på 25 mkr för C-bolag AB:s skulder i Götabanken. B-bolag AB:s aktier i C-bolag AB, som hade ett bokfört värde om 25 mkr, var pantsatta. I årsredovisningen för 1989 anges varken borgensförbindelserna i A-bolag AB och B-bolag AB eller den ställda panten.

I en skrivelse från revisorerna i december 1989 till styrelsen och VD i A-bolag AB anger revisorerna att de vid en efterhandskontroll av 1988 års årsredovisning, kunnat konstatera att dotterbolaget Fbolag AB redovisats med för högt belopp (7 560 tkr) i koncernresultaträkningen och att den utdelning med 3 mkr som A-bolag AB erhållit från bolaget under 1988 var s.k. köpt utdelning varför moderbolaget skulle ha skrivit ner det bokförda värdet av aktierna i Fbolag AB med motsvarande belopp. De påtar också att eftersom 1988 års årsredovisning var en integrerad del av nyemissionsprospektet innebar den felaktiga redovisningen att de som deltog i teckningen av nyemissionen och/eller tecknandet av konvertibler gjort detta baserat på felaktigt beslutsunderlag. Revisorerna uppmanade ledningen att lämna korrekt information till berörda personer. Enligt revisorernas uppfattning var det inte tillräckligt att information gavs i delårsrapport. Bolaget lämnade viss information i delårsrapport per den 31 augusti 1989, vilken publicerades i december samma år. Revisorerna har i september 1989 och april 1990 lämnat granskningskommentarer till styrelsen och VD. Det finns också ett slutligt PM till A-bolag AB styrelse och VD i juni 1990. Av dessa skrivelser framgår bl.a. att redovisningen i A-bolag AB släpade efter och att den även i övrigt uppvisade väsentliga brister. Revisionsberättelserna för år 1989 i A-bolag AB och B-bolag AB är rena så när som på att ställningstagande till vinstdispositionsförslaget hålls öppet i avvaktan på eventuella konsekvenser av att B-bolag AB:s deklarationer ifrågasatts av skattemyndigheterna. Några årsredovisningar för sidokoncernens moderskalbolag har inte upprättats vare sig för år 1988 eller år 1989 och någon slutrevision avseende dessa bolag har varken då eller senare gjorts. A-son och medrevisorerna hade träffat en överenskommelse om granskningsansvaret i A-bolagaruppen. Överenskommelsen innebar bl.a. att medrevisorerna skulle svara för revisionen av sidokoncernen.

Enligt den utredning som utförts på konkursförvaltarens uppdrag var A-bolag AB och B-bolag AB på obestånd senast i augusti 1989. Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning förelåg för A-bolag AB senast i juni 1989 och för B-bolag AB senast i december 1989. Orsaken till den stora diskrepansen mellan redovisad och verklig ställning var enligt utredningen att det förelåg ett mycket stort nedskrivningsbehov på redovisade fordringar på sidokoncernen som inte hade beaktats i redovisningen. Det konstaterades även att bokföringen i A-bolag AB under hösten 1989 gjordes med stor eftersläpning. Någon ingående balans per den 1 januari 1989 var inte registrerad i huvudboken, kassaverifikationer fr.o.m. maj och leverantörsfakturor fr.o.m. juli var ännu inte registrerade, en stor del av verifikationerna hade konterats på obs- och felkonto utan efterföljande ombokning o.s.v.

A-son har vid den muntliga förhandlingen uppgett bl.a. följande.

Han blev vald till revisor för A-bolag AB i juni 1989. Hans medrevisor var C-son. Revisionsarbetet påbörjades i augusti 1989. Prospektet avseende emissionen granskades under tidspress. Han satte sig emellertid in i de frågeställningar som fanns. Årsredovisningen för 1988 var undertecknad av C-son. Vad avser den s.k. sidokoncernen tar man normalt inte in årsredovisningar för bolag som det reviderade bolaget har fordringar mot eller skulder till eller affärsmässiga relationer med och detta är inte heller nödvändigt för att iaktta god revisionssed. Tiden medgav ej att han i detalj kunde gå igenom vissa handlingar. Han har i granskningsberättelsen påtalat att han förlitat sig på C-son. Stöd för detta finns i departementschefens uttalande i förarbetena till aktiebolagslagen (prop. 1975:103) återgivet i FAR 1989 (sid. 447) där denne säger att "Revisorernas berättelse, vars form jag inte finner anledning reglera i lagförslaget, synes böra klart ange vilka uppgifter i prospektet som i förekommande fall inte har granskats."

Tillgångarna var korrekt redovisade i årsredovisningen som låg till grund för beslutet. Enligt C-son fanns inga tveksamheter. Revisorsnämnden anser att han skulle ha införskaffat

årsredovisning för sidokoncernen. Utredningen av vissa punkter i årsredovisningen var mycket omfattande. Malmö tingsrätt konstaterade i dom den 5 juli 1996 beträffande G-bolag AB att frågan om nedskrivning av värdet på aktierna inte blir aktuell eftersom aktierna i moderskalbolagen försåls före utgången av år 1989. Vad avser D-bolag AB fann tingsrätten att det var fråga om ett tillfälligt innehav varför konsolidering inte skulle ha skett och påstådd brist i koncernbalansräkningen förelåg därför inte. Även vad avser C-bolag AB och E-bolag KB fann tingsrätten att fråga var om tillfälliga innehav varför konsolidering inte skulle ha skett.

A-bolag AB hade en nettoskuld till sidokoncernen. Av Malmö tingsrätts dom framgår att konkursboet har vitsordat att saldona var korrekta på balansdagen. Eftersom det fanns ett kvittningsmedgivande bedömde A-son att fordringarna var säkra till 100 procent. Riktigheten i kvittningarna mot sidokoncernen var bekräftad av C-son och VD. Sedermera har det visat sig att det förelåg, ett antal transaktioner som bokförts i juni, augusti och december 1990 efter det att revisionen var avslutad. Tingsrätten fann därför att bokföringen var i sådant skick att en värderingsmetod som bygger på kvittningsmedgivande inte kunnat användas och att fordringarna bort värderas post för post. Malmö tingsrätt har emellertid i en dom ogillat åtal mot D-son och E-son för bokföringsbrott.

Han har följt gällande regler när han undertecknade prospektet. Han krävde viss skrivning i delårsrapport och årsredovisning. Den finansiella verksamheten var vidare under avveckling. Granskning av prospekt innebär ingen genomsyn av rutiner m.m. i bolaget. I prospektet fanns endast 1998 och tidigare års årsredovisningar.

Han vitsordar att misstag i revisionen har begåtts vad avser borgensförbindelse och panter. Skälet härtill var att C-bolag AB till en början var konsoliderat. C-bolag AB:s skulder var då med i koncernredovisningen. C-bolag AB skulle emellertid försälas. Innehavet var därför tillfälligt varför man fann att konsolidering ej skulle ske. Borgensförbindelsen skulle därför rätteligen ha upptagits men detta förbisågs.

Styrelsen tog upp hans skrivelse avseende brister i emissionsprospektet och tog den på allvar. Den fick i praktiken samma betydelse som en erinran enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen.

Preskriptionstiden för förseelser är fem år. Det gick, fyra år innan han fick föreläggande i ärendet. Oavsett att preskription inte inträtt bör tidsaspekten beaktas.

Revisorsnämnden har vid den muntliga förhandlingen vidhållit sitt beslut och anför bl.a. följande.

A-son valdes sent som revisor men det är ingen ursäkt. A-son behövde ej granska hela årsredovisningen men måste ta ansvar för informationen i prospektet. Fordran på sidokoncernen, 71 miljoner kr, var så pass väsentlig att årsredovisningarna för dessa bolag borde ha efterfrågats. Då hade A-son upptäckt att de saknades. A-bolag AB hade en fordran på moderskalbolaget på ca 100 miljoner kr. Senare framkom emellertid att förlust förelåg, i moderskalbolaget. A-sons granskningsinsats är otillräcklig. Det fanns ingen bokföring i sidobolagen. A-son kan ej undandra sig ansvar för de belopp som ingår i A-bolag AB balansräkning.

En erinran enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen uppmärksammar styrelsen på allvaret i tillsägelsen. Vidare föreligger det en skyldighet att bevara erinringarna. Revisorsnämnden har sett allvarligt på den bild som gavs i nyemissionsprospektet av verksamheten. I prospektet anses att bolaget sysslar med sjukvård m.m. men ej att bolaget har transaktioner med skalbolag vilka transaktioner svarade för koncernens hela vinst. Skalbolagsaffärer är en riskfylld verksamhet. Aktiebolagslagen ställer krav på vad som skall anges i ett emissionsprospekt.

Länsrättens bedömning.

Den finansiella verksamheten var den huvudsakliga inkomstkällan i bolaget. I emissionsprospektet omnämns denna mycket kort medan beskrivningen av den medicinska

verksamheten tar en helt dominerande plats. Emissionsprospektet ger därför en missvisande bild av de ekonomiska förutsättningarna för A-bolagskoncernens verksamhet och fortbestånd. A-son har åberopat att han vid tiden för emissionsprospektets utgivande varit revisor i bolaget endast en kort tid. Vid samma bolagsstämma som den där A-son valdes till revisor beslutades emellertid om emissionen. A-son torde därför när han åtog sig uppdraget som revisor ha varit medveten om att en nyemission skulle ske och insett att detta skulle medföra extra arbete för honom. Han borde därför ha gjort en bedömning av om han skulle hinna med att utföra arbetet enligt god revisionssed och i annat fall ha av sagt sig, uppdraget. När A-son ändå åtog sig, uppdraget ålåg det honom i samband med granskningen av prospektet att åtminstone i stort sätta sig i in koncernens uppbyggnad med förvärvade skalbolag och en s.k. sidokoncern och att försöka bilda sig en uppfattning om de olika verksamhetsgrenarnas ekonomiska betydelse. Genom att han inte gjorde det upptäckte han inte att den finansiella verksamheten i bolaget väsentligt nedtonats i prospektet och att prospektet därför ej gav en riktig, bild av koncernens verksamhet. Länsrätten finner inte att A-son med hänvisning till den korta tid som stått till hans förfogande eller med hänvisning till arbetsfördelningen mellan honom och den andre revisorn kan friskriva sig från ansvar för de uppgifter om koncernen som intagits i prospektet. A-son har därför – oavsett reservationen angående granskningen av årsredovisningen – åsidosatt sina plikter som revisor genom att underteckna granskningsberättelsen i det missvisande emissionsprospektet utan att anföra några erinringar.

Borgensåtagandena för C-bolag AB:s skulder uppgick till väsentliga belopp. Vidare var aktier i C-bolag AB till ett bokfört värde om 25 miljoner kr pantsatta. Borgensåtagandena och pantsättningen skulle ha framgått av årsredovisningen. A-son har lämnat en förklaring till att uppgifterna kommit att utelämnas. Oavsett orsaken har A-son genom att underlåta att anmärka på att uppgifter om åtagandena och pantsättningen saknades i årsredovisningen åsidosatt sina plikter som revisor.

Länsrätten finner att A-son i nu nämnda avseenden åsidosatt sina plikter som revisor på ett sådant sätt att skäl att meddela honom varning, föreligger.

Länsrätten finner liksom Revisorsnämnden att de påpekanden rörande D-bolag AB och nyemissionsprospektet som lämnades till styrelsen borde ha skett med angivande av att det var en erinran enligt 10 kap. 11 § aktiebolagslagen. Vidare borde A-son ha efterfrågat årsredovisningar för den s.k. sidokoncernen med vilken A-bolag AB hade väsentliga mellanhavanden.

Dessa försummelser utgör inte i sig grund för ingripande enligt 23 § andra stycket revisorsförordningen men talar mot att varning skulle underlåtas.

Med hänsyn till de stora krav som måste ställas på en revisor medför den omständigheten att vad som läggs A-son till last inträffade för tio år sedan och mer än fyra år innan han fick del av Kommerskollegiets föreläggande ej tillräckliga skäl att underlåta ingripande (jfr Kammarrättens i Stockholm dom den 5 maj 1999 i mål nr 4178-1997). Överklagandet skall därför avslås.

Kammarrätten i Stockholm, avd 5

Dom 2000-06-13, mål nr 5136-1999

A-son har yrkat att kammarrätten, med ändring av länsrättens dom, skall undanröja varningen.

Revisorsnämnden har bestritt bifall till överklagandet.

A-son har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Såvitt kan utläsas av Revisorsnämndens beslut och länsrättens dom anser dessa instanser att han, såsom nytillträdd revisor, skulle ha angett i granskningsberättelsen att viktig finansiell information saknades i emissionsprospektet eller skulle ha verkat för att prospektet fick en annan utformning. Han skulle alltså ha handlat på detta sätt trots att prospektet upprättats av en av Sveriges största banker med god kännedom om bolaget, prospektet godkänts av en styrelse vars ledamöter

bestod av personer med läkar-, industri- och finanskompentens, den integrerade årsredovisningen granskats och godkänts utan anmärkning av annan auktoriserad revisor, prospektet i sig inte indikerade att information saknades samt tidsbegränsning förelåg. Denna tolkning av revisorns ansvar är betydligt mer långtgående än vad som tidigare har ansetts vara praxis. Under rubriken "Bakgrund och motiv" i prospektet redogörs för A-bolags fyra utvecklingslinjer. Vid den tredje utvecklingslinjen redogörs tämligen tydligt för bolagets finansiella verksamhet inklusive investeringar i fastigheter. År 1989 hade begreppet "corporate finance" inte den betydelse som begreppet har i dag. Man fann det lämpligt att använda begreppet såvitt avsåg A-bolag kapitalanskaffning. Han har inte förfarit felaktigt vad gäller de "borttappade" borgensförbindelserna samt pantsättningen av aktier. Vid tidpunkten för hans arbete uppgav styrelsen att B-bolag skulle konsolideras. I slutskedet av revisionen lämnades nya uppgifter från styrelsen som medförde att B-bolag inte skulle konsolideras. I detta sammanhang tappades borgensförbindelserna och pantsättningen bort. Länsrätten synes vara av den uppfattningen att kritik inte kan riktas mot honom för att han inte hänvisade till 10 kap. 11 § aktiebolagslagen (1975:1385) (ABL) i skrivelsen daterad den 18 december 1989 och inte heller för att han inte efterfrågade årsredovisningar för sidokoncernen. Trots detta använder länsrätten dessa omständigheter till stöd för att varning skall meddelas.

Revisorsnämnden har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. A-son undertecknade prospektets granskningsberättelse och har därför ett ansvar för att informationen i prospektet, såvitt kan bedömas på grundval av granskningsåtgärder i enlighet med god revisionssed, är rättvisande och korrekt. Den relativt korta beskrivning om finansverksamheten som finns i prospektet ger intrycket att verksamheten går in på "corporate finance"-området, vilket inte är en riktig beskrivning. I realiteten bestod en synnerligen betydande del av koncernens verksamhet av finansverksamhet med leasingstockar, fastigheter m.m. samt s.k. skalbolagsverksamhet. Den obefintliga informationen om olika verksamhetsgrenars ekonomiska fördelning och det faktum att praktiskt taget hela den redovisade vinsten för år 1988 härrörde från en typ av finansverksamhet som var avsedd att vara tillfällig borde ha uppmärksamats av A-son och föranlett åtgärder från hans sida. Att prospektet upprättats av en av Sveriges största banker, godkänts av en kompetent styrelse samt att A-son haft tidsbrist innebär inte att god revisionssed vid granskning av prospektet kan åsidosättas. Syftet med granskningen är att en kompetent person, som till skillnad från styrelsen och banken inte har ett eget ekonomiskt intresse i den berörda verksamheten, skall göra en granskning och, om det behövs, verka för att rättvisande och korrekt information lämnas. Att det i årsredovisningen för 1989 saknades information om borgensförbindelserna och pantsättningen innebär att väsentlig information utelämnats. Sålunda framgår inte av årsredovisningen för 1989 att A-bolag via C-bolag hade obegränsat borgensansvar för B-bolags skulder i Götabanken som per den 31 december 1989 uppgick till 118 miljoner kr. Det framgår inte heller att A-bolag i december 1989 gått i borgen för 25 miljoner kr av B-bolags skulder till Götabanken. Vidare saknas uppgift om att C-bolags aktier i B-bolag, med bokfört värde om 25 miljoner kr, var pantsatta. Det är inte acceptabelt att sådan, för övrigt lättkontrollerad, information inte uppfångas vid revisionen.

Kammarrätten har den 16 maj 2000 hållit muntlig förhandling i målet.

A-son har vid den muntliga förhandlingen anfört bl.a. följande. Från tids- och kostnadssynpunkt är det omöjligt att gå igenom samtliga transaktioner i ett företag vid en revision. Företagets processer och interna kontroll granskas och endast om processerna och den interna kontrollen inte är av god kvalitet görs en substansgranskning. Emissionsprospektet kunde ha utformats på ett annat sätt men det är inte missvisande. Han kontrollerade att alla sifferuppgifter som intogs i prospektet var korrekt återgivna och att de uppgifter som enligt ABL skulle finnas med i ett prospekt fanns med. Eftersom årsredovisningen för 1988 var reviderad och en ren revisionsberättelse hade lämnats granskade han inte den årsredovisningen. När han valdes till revisor i A-bolag kände han till företaget som sådant och några personer som arbetade där. Under våren 1989 hade han som konsult bistått företaget med rådgivning angående bokföring av köpta förlustavdrag. Han

kände därmed till att företaget sysslade med olika finansiella transaktioner men inte hur stor den finansiella verksamheten var. Han fick veta att den finansiella verksamheten skulle avvecklas under 1989 och i princip vara avslutad 1990 och att man nu skulle satsa på den medicinska verksamheten. Han fann det mer rättvisande att i emissionsprospektet beskriva den framtida verksamheten än den historiska. Det nya kapital som skulle tas in genom emissionen skulle ju användas till den medicinska verksamheten, inte till den finansiella. Han kan inte finna att han inte följt god revisionssed vid sin granskning av prospektet. När det gäller de uppgifter ett emissionsprospekt skall innehålla är FAR:s rekommendation endast ett förslag och i prop. 1975:103 används ordet "bör", vilket ger utrymme för egna bedömningar. Stöd för att göra en sådan reservation som han gjorde i granskningsberättelsen finns i propositionen s. 352. När det gäller borgensförbindelserna och pantförskrivningarna förvissade han sig om att A-bolag hade sådana processer och sådan intern kontroll att redovisningen av företagets borgensförbindelser och pantsättningar skulle bli riktig. Från banker begärde han in engagemangsbesked av vilka dessa förbindelser och pantsättningar framgick. Han kontrollerade sedan att företaget hade dessa uppgifter. Han har därmed följt god revisionssed i denna del. Han var de facto huvudrevisor i A-bolag. Han förlitade sig på medrevisorn, som hade stor kännedom om företaget och han hade ingen anledning att tro att denne inte gjort det han skulle. Med hänsyn också till den långa tid som förflutit sedan händelserna bör varningen kunna undanröjas.

Revisorsnämnden har vid den muntliga förhandlingen anfört bl.a. följande. Visst är det enligt god revisionssed väsentligt att granska ett bolags rutiner, men en revisor måste också skaffa sig en välgrundad uppfattning om bolagets ställning. Tillgångar och skulder balansräkningen måste existera och vara rätt värderade. Enligt ABL skall i ett emissionsprospekt lämnas en redogörelse för den verksamhet företaget bedriver, inte för den framtida verksamheten. Att 80 procent av omsättningen och 90 procent av resultatet härrörde från skalbolagsaffärer framgår inte av prospektet. Även om begreppet "corporate finance" inte var helt klart 1989 täckte det inte skalbolagstransaktioner för att finansiera egen verksamhet. A-sons medhjälpare anger i en skrivelse i september 1989 beträffande A-bolag att någon ingående balans inte synes registrerad i huvudboken och att kassaverifikationer fr.o.m. maj 1989 samt leverantörsfakturor fr.o.m. juli 1989 ännu inte har registrerats. Det fanns således inte någon tillfredställande intern kontroll i företaget varför A-son borde ha gjort en substansgranskning. Att ett ärende är komplicerat och därför tar lång tid bör inte medföra en mildare bedömning av revisorns handlande.

Kammarrätten (lagmannen Marja Regner samt kammarrättsråden Kerstin Belfrage och Annika Sandström, tillika referent) har avslagit överklagandet. Som skäl anfördes bl.a. följande.

Enligt 23 § första stycket revisorsförordningen skall, om auktoriserad revisor eller godkänd revisor uppsåtligen gör orätt i sin verksamhet eller eljest förfar oredligt, auktorisationen eller godkännandet upphävas. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning meddelas honom. Enligt andra stycket samma lagrum får, om revisor eljest åsidosätter de plikter som åvilar honom som revisor, varning meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen eller godkännandet upphävas.

Emissionsprospektet

I 4 kap. 20 – 22 §§ ABL finns bestämmelser om emissionsprospekts innehåll. Uppgifter enligt 4 kap. 20 §, 21 § första stycket samt 22 § ABL skall granskas av bolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall intagas i emissionsprospektet. Av 15 kap. 2 § ABL följer att skadeståndsskyldighet kan drabba revisor som medverkat vid tillkomsten av emissionsprospekt, om ett sådant prospekt inte erhållit i lagen föreskrivet innehåll.

Revisorernas granskningsuppgift enligt ABL omfattar enligt nu angivna lagrum i prospektet intagna resultat- och balansräkningar för de tre senaste åren, uppgifter som det ålegat bolaget att inta i förvaltningsberättelserna nämnda år, upplysningar om viktiga förhållanden och händelser för bolaget hänförliga till tiden efter det senaste räkenskapsåret, uppgifter om historik över bolaget och dess verksamhet, redogörelse för bolaget och, om dotterföretag finns, koncernens verksamhet, råvarutillgångar, produkter och driftställen samt för dess ställning inom branschen, uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare samt redogörelse för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

I förarbetena till ABL framhålls att det vid en emission är särskilt viktigt att resultatuppgifter och upplysningar om andra för bedömningen av bolaget viktiga förhållanden svarar mot den aktuella situationen (prop. 1975:103 s. 349). Vidare uttalas bl.a. följande. "Revisorernas huvuduppgift är att granska dels urvalet av lämnad allmän information, dels jämförbarheten främst mellan resultat- och balansräkningar för olika år. --- I ett prospekt kan, liksom i en årsredovisning, ingå uppgifter utöver de lagstadgade. Om uppgifterna är av redovisningskaraktär, bör i enlighet med god revisionssed vid granskning av årsredovisningar även sådana uppgifter genomgå av revisorerna. Revisorernas berättelse, vars form jag inte finner anledning reglera i lagförslaget, synes böra klart ange vilka uppgifter i prospektet som i förekommande fall inte har granskats" (prop. s. 352).

Enligt FAR:s förslag till rekommendation om granskning av emissionsprospekt från 1987, som i här återgivna delar har samma lydelse som FAR:s rekommendation om granskning av prospekt som utfärdades 1999, skall principerna om väsentlighet och risk vara vägledande då revisorn bestämmer inriktningen och omfattningen av granskningen. Särskild uppmärksamhet skall ägnas bl.a. åt frågan om den ekonomiska redovisningen i prospektet ger en rättvisande bild av bolagets historiska utveckling. Enligt rekommendationen är det inte tillräckligt att revisorn konstaterar att resultat- och balansräkningar samt bokslutskommentarer överensstämmer med tidigare framlagda årsredovisningar. Information i form av löpande text m.m. skall rimlighetsbedömas med utgångspunkt från en revisors naturliga kompetensområde.

Kammarrättens bedömning.

En grundläggande strävan måste vara att i ett emissionsprospekt publicera alla uppgifter som kan antas vara av väsentlig betydelse för nuvarande och presumtiva aktieägares bedömning av den framtida avkastning och risk som är förknippad med en investering i det bolag som prospektet avser. Av A-bolags emissionsprospekt framgår inte att en avsevärd del av företagets resultat härrörde från den finansiella verksamheten i bolaget. Inte heller framgår att den finansiella verksamheten till mycket stor del bestod av s.k. skalbolagsaffärer. A-son har uppgett att han fann det mer rättvisande att i prospektet beskriva bolagets framtida verksamhet än den historiska. Något stöd för att utelämna bolagets historik ges dock varken i lagtexten eller i förarbetena. Inte heller ges stöd för att underlåta att granska om innehållet i de beskrivande delarna av prospektet är korrekt. Kammarrätten finner därför att väsentlig information som enligt ABL skall finnas i ett emissionsprospekt saknas och att prospektet därigenom inte gett en relevant och rättvisande beskrivning av bolagets verksamhet och övriga förhållanden. Som länsrätten funnit kan den korta tid som stått till A-sons förfogande och arbetsfördelningen mellan honom och medrevisorn inte leda till att han kan friskriva sig från ansvar för att de uppgifter om koncernens verksamhet som intogs i emissionsprospektet är ofullständiga. Genom att underteckna granskningsberättelsen utan att anmärka på den ofullständiga redogörelsen för koncernens verksamhet har A-son åsidosatt sina plikter som revisor.

Borgensförbindelser och pantsättning

Enligt 10 kap. 7 § ABL, i aktuell lydelse, skall revisor i den omfattning god revisionssed bjuder granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. I ett moderbolag skall revisor även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

I målet är ostridigt att borgensförbindelserna för B-bolags skulder samt pantsättningen av aktierna i B-bolag skulle ha funnits med i årsredovisningen för 1989 men att dessa av misstag inte fanns med. A-son har uppgett att han förvissade sig om att A-bolag hade sådana processer och sådan intern kontroll att redovisningen av företagets borgensförbindelser och pantsättningar skulle bli riktig. Med hänsyn till att det var fråga om mycket stora belopp och därmed mycket väsentlig information finner kammarrätten att A-son, efter beslutet att inte konsolidera B-bolag, borde ha kontrollerat att borgensförbindelserna för B-bolags skulder samt pantsättningen av aktierna i B-bolag fanns upptagna i årsredovisningen för 1989 och, när så inte var fallet, anmärka på detta i revisionsberättelsen. Genom att inte göra någon anmärkning i revisionsberättelsen angående borgensförbindelserna och pantsättningen har A-son åsidosatt sina plikter som revisor.

Hänvisning till 10 kap. 11 § ABL samt inhämtande av årsredovisningar för bolagen i sidokoncernen

Länsrätten har funnit att A-sons underlåtenhet att hänvisa till 10 kap 11 § ABL i skrivelsen daterad den 18 december 1989 och den omständigheten att han inte efterfrågat årsredovisningar för bolagen i sidokoncernen inte i sig utgör grund för ingripande enligt 23 § andra stycket revisorsförordningen. Eftersom länsrätten inte har funnit att A-son genom de uteblivna åtgärderna åsidosatt sina plikter som revisor kan kammarrätten inte pröva dessa åtgärder.

Grund för varning

En auktoriserad revisor skall redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtros honom och i allt iaktta god revisorssed. Han skall vid genomförandet av sina uppgifter beakta det berättigade intresset hos aktieägare, borgenärer, anställda och övriga intressenter såsom allmänheten och det allmänna. A-son har i två avseenden åsidosatt sina plikter som revisor på ett sådant sätt att grund föreligger att meddela honom varning. Med hänsyn till de mycket stora krav som måste ställas på en auktoriserad revisor finner kammarrätten, oaktat händelserna ligger ca 10 år tillbaka i tiden och A-son, såvitt är känt, inte därefter åsidosatt sina plikter som revisor, att tillräckliga skäl för att underlåta ingripande inte föreligger. Överklagandet skall därför avslås.